

Jom ha-Šoa

i spomen-dani Jevreja nekadašnje Jugoslavije

Izraelski parlament, Kneset, dan 27. Nisan je proglasio danom sećanja na žrtve nacizma i u jevrejskom kalendaru je poznat pod nazivom *Jom ha-Šoa*.

Hebrejska reč *šoa* znači slom, haos, katastrofa, stradanje, istrebljenje... To je spomen-dan Jevreja koji su nestali u vremenu haosa nacizma i fašizma, evropskih Jevreja, koji su skoro u celini istrebljeni, koji su stradali na nečovečan način, u katastrofi evropske civilizacije tokom Drugog svetskog rata. Tog 27. Nisana, u ratnoj 1943. godini slomljen je bio ustanak u najvećem getu Evrope, u Varšavi.

Mada je većina žrtava u smrt odlazila bez otpora i u neverici, zavarana zvaničnim pričama o „evakuaciji” i „preseljavanju”, bilo je slučajeva otpora i pobuna, od kojih se najveća dogodila u varšavskom getu, u aprilu 1943. godine. Nekoliko hiljada preživelih od pola miliona Jevreja zatvorenih u geto odbilo je da se povinuje naredbi za deportaciju. Više nedelja, od predvečeri Pesaha, 19. aprila, sve do 16. maja 1943. godine su iz podruma i kanalizacije pružali otpor esesovskoj artiljeriji i tenkovima, dok najzad napadači nisu zapalili geto i tako ga zauzeli.

Mađarsku su nemačke snage okupirale 19. marta 1944. godine, a na vlast postavili Salašijeve njilaše. Posle ovog prevrata sledi niz zakona, koji su vodili k uništenju Jevreja na ovim prostorima:

Ministarstvo unutrašnjih poslova nove kvislinške vlade Mađarske 7. aprila 1944. godine donelo je naredbu br. 6163/1944 u kojoj se između ostalog kaže: „Mađarska kraljevska vlada očistiće uskoro državu od Jevreja. Jevreje treba preseliti u određene sabirne logore bez obzira na pol i starost... Jevreji koji će biti otpremljeni mogu poneti samo odeću koja je na njima, najviše dve preobuke veša, hranu za najmanje 14 dana po glavi, sve skupa najviše 50 kg računajući i težinu posteljine, pokrivača i madraca...”.

Drugim dokumentom istog ministarstva od 19. aprila 1944. godine, određeno je da operacija „čišćenja države” od Jevreja započne 26. aprila. Prema interniranim Jevrejima trebalo je postupati dvojako: oni za koje se smatralo da predstavljaju opasnost po društveni poredak, upućivani su odmah u koncentracione logore, a sve ostalo je trebalo najpre izdvojiti u posebna stambena naselja, u geta, odakle će docnije biti izručeni Nemcima.

Iz Murske Sobote je nemački okupator 24. aprila 1944. godine deportovao sve Jevreje, njih 360 do 380 u logore smrti Dahau i Aušvic, a 26. aprila 1944. godine započeo deportaciju i ostalih Jevreja iz onih krajeva Jugoslavije koji su marta 1944. godine bili u okviru Mađarske.

U Jasenovcu su ustaše 22. aprila 1945. godine izvršile pokoplj zatočenika da bi likvidirale koncentracioni logor. Grupa od oko 1300 golorukih logoraša pružila je otpor i izvršila proboj, kad se spasilo oko 80 ljudi.

K.R.